

<https://doi.org/10.5817/OS2019-1-8>

Príspevok k analýze spirituálnej poézie

JUHÁSOVÁ, J.: *Od symbolu k latencii. Spirituálna téma a žáner v súčasnej slovenskej poézii*. Ružomberok: Verbum, 2016, 152 s. ISBN 978-80-561-0364-7.

Popísať spirituálnu dynamiku básne súčasných básnikov, ktorí ako autori prešli nielen školou deštrukcie, skepsy umeleckej moderny, ale aj školou postmodernej straty identity, odporu voči akýmkoľvek (aj umeleckým či náboženským) totalitám, sa mnohým čitateľom a interpretom poézie môže javiť ako kontradikcia. Zvlášť, keď sa spiritualita nechápe v zmysle náboženského synkretizmu, ale katolicizmu, ktorý bol modernou deštruovaný a postmodernu stotožnil s vlastnou smrťou.¹ Avšak nájdú sa aj takí literárni vedci, ktorí práve tento pohyb na hranici literárneho a náboženského diskurzu chápu ako osobnú výzvu, na ktorú sa snažia nachádzať odpovede. V rámci súčasnej slovenskej literárnej vedy k nim už dlhodobo patrí aj Jana Juhášová, ktorá pracuje na Filozofickej fakulte Katolíckej univerzity v Ružomberku. Jej najnovšia monografia ponúka päť štúdií zaoberajúcich sa súčasnou slovenskou spirituálnou poéziou (t. j. vydanou po roku 1989), pričom pod spiritualitou chápe katolícko-kresťanskú spiritualitu.

Prvá štúdia medzi relativitou a reláciou obsahuje interpretáciu šiestich básnických textov, ktoré rôznorodým, neraz polemickým spôsobom nadväzujú na modlitbu *Pater noster*. Modlitbu *Otče náš* spolu s poznatkami teológov, biblistov Jana Juhášová využila ako interpretačný kľúč. Hoci sa veriacemu kresťanovi môžu čítať také texty ako „*Opust' nám naše viechy, / ako my opúšťame viechy / našich vínnikov*“ (Pavol Janík) podozrivo, detailnejšia interpretácia ukázala, že posolstvom textu nie je iba dekonštruovanie tradície či paródia náboženstva. Autorka monografie ukázala, že v prvoplánovo provokatívnych básnických textoch sa nachádza aj túžba po blízkom človeku, záujem o spoločenské dobro, či túžba po náprave seba samého. Interpretačné zistenia Jany Juhásovej korešpondujú s postrehmi sociológov náboženstva, ktorí tvrdia, že súčasná religiozita má „posttradičný“ charakter.²

V centre pozornosti štúdie *Od symbolu k latencii*; Dve podoby spirituálneho diskurzu sú texty so spirituálnou témou dvoch básnikov, a to Milana Rúfusa a Erika Jakuba Grocha. Kým Rúfusov text básne *Vlastnoručný podpis* je písaný v symbolistickom kóde, ktorý je charakteristický významovou i tvarovou celistvosťou, Grochove básne

- 1 Por. KISS SZEMÁN, R.: „S oporou i bez opory...“ *Středoevropské tváře katolické literatury*. Praha: Akropolis, 2017.
- 2 JUHÁSOVÁ, J.: *Od symbolu k latencii. Spirituálna téma a žáner v súčasnej slovenskej poézii*. Ružomberok: Verbum, 2016, s. 21.

odkazujú na tradíciu kresťanstva skôr cez absenčné hodnoty – cez princíp latencie. Aj táto štúdia je obohatená diskurzom reflexie symbolizmu v slovenskej literatúre, vysvetlením teórie bifurkačných bodov a exkurzom do avantgardných postupov v slovenskej spirituálnej poézii.

Štúdia Herbert ako metóda; Stopa metafyzických básnikov v slovenskej spirituálnej poézii je založená na interkultúrnej komparatívnej metóde, prostredníctvom ktorej Jana Juhásová hľadala stopy poetiky poľského básnika Zbigniewa Herberta v tvorbe súčasných slovenských básnikov Mariána Milčáka, Valerija Kupku a Jána Gavuru. Autorka vychádza z tézy o podobnostiach tvorby Zbigniewa Herberta a metafyzických básnikov 16. – 17. storočia. Podobné tendencie, najmä eschatologickú tenziu, duchovné hľadanie identifikuje aj u slovenských básnikov, pričom porovnáva tieto tendencie u autorov katolíckej moderny a u vybraných súčasných slovenských básnikov (Peter Milčák, Rudolf Jurolek). Výsledkom štúdie sú sumarizujúce poznatky o spoločných, nadindividuálnych tendenciách v súčasnej slovenskej poézii, akými sú eschatologická téma, dynamický svet ľudskej skúsenosti ako horizont poznávania, práca s hypostázovaným subjektom ako princípom odstupe od vlastného ja či o postupoch postavantgardnej poézie. Záver štúdie je filozofický, Jana Juhásová v ňom porovnáva metódu Zbigniewa Herberta s fenomenologickou metódou neskorého Husserla.

Štúdia Výtvarná vnímavosť Rudolfa Juroleka je empatickou interpretáciou Jurolekovej poézie. Jana Juhásová identifikuje u Juroleka minimalistické postupy, ktoré – podľa jej zistení – neoslabujú koncepcnosť a mysliteľskú pozíciu básnika. Interpretka sa pýta, aké východisko, obraz sveta je za postupmi minimalistickej formy Rudolfa Juroleka. Jana Juhásová pomenúvajú poznávacie postupy, ktoré možno nájsť v Jurolektovej poézii: metóda epoché (gr. brzdenie) znamená jasný vnem s možnosťou jej reflexie a analýzy.³ Ďalším prejavom reduktívnosti je metonymický princíp (odráža sa už v názve zbierok, kde synekdochou sveta je príroda, napr. *Polné vety*, *Smrekový les*). Následne Jana Juhásová ako prvá spomedzi interpretov poézie Rudolfa Juroleka pomenúva jeho intermediálne postupy, súvzťažnosti poézie a výtvarného umenia. Básnik napr. vyvoláva maliara v sebe, tematizuje výtvarné motívy, zvýznamňuje farby, pracuje so svetlom, vnem opisuje s jasnosťou, ktorý smeruje k fascinácii. Vnímanie u Juroleka má, podľa Jany Juhásovej, spirituálne konotácie, je darom, ktorý má duchovnú hodnotu.

Štúdia Modlitba v súčasnej slovenskej poézii obsahuje literárnohistorický exkurz do žánru literarizovanej modlitby v slovenskej poézii 20. storočia. Štúdia ústi do interpretácie špecifických modlitbových textov súčasných básnikov Petra Repku, Erika Jakuba Grocha, Jána Gavuru, Juraja Kuniaka a Kataríny Kucbelovej. Čitateľ sa oboznámi nielen s básnickým textom a jeho komentárom, ale aj s kontextom,

3 Tamže, s. 83.

skupinovými tendenciami, vďaka ktorým môže nahliadnuť do širších poznatkov o súčasnej slovenskej poézii, nielen tej spirituálnej. Štúdia Jany Juhásovej potvrdzuje, že aj v súčasnej slovenskej poézii je žáner modlitby živým žánrom. Jeho znakom je preferencia nepatetickej civilnej spirituálnej osobnej výpovede, možno aj ironický odstup od seba či od tradičnej modlitby, filozofická analýza či redukčné postupy. Monografia ako celok je svedectvom vyzretej literárnovednej metódy Jany Juhásovej, ktorá dokáže spojiť interpretáciu so syntetickým literárnohistorickým videním postihujúcim nadindividuálne znaky, pohybovať sa na hranici náboženského a literárneho diskurzu, objaviť interdisciplinárne či intermediálne prieniky, interkultúrne komparovať literárne texty.

Osobne oceňujem odvahu pustiť sa do interpretácie súčasných básnických textov so spirituálnou témou, ktoré nevyznievajú jednoznačne ortodoxne ani bezproblémovo, obsahujú neraz provokáciu či polemické nadväzovanie na náboženské pretexts. V nich dokáže Jana Juhásová obstáť v hľadaní estetickej hodnoty so zvnútorneným pochopením náboženskej, duchovnej hodnoty, ktorá je neraz skrytá za persiflážnym výkrikom. Vystríha sa tak nemiestneho dogmatizmu v náboženskom čítaní nie preto, že by stála na platforme akéhosi liberálneho kresťanstva, ale preto, že básnickú výpoveď chápe aj ako výpoveď o človeku, ktorý sa v básni prejavuje taký, aký je. V tomto zmysle som presvedčená, že básnické umenie môže plniť „diagnostickú“ (a s väčšou dávkou metaforického náboja možno povedať, že aj „pastoračnú“) funkciu a pomôcť pochopeniu súčasného sveta a človeka v ňom. Aj vďaka vytrvalej snahe Jany Juhásovej (okrem nej sledujem podobnú tendenciu aj u Jána Gavuru) akceptuje literárna kritika na Slovensku spirituálnu poéziu ako súčasť literárneho procesu aj dnes.

Edita Prihodová

Literatúra:

- JUHÁSOVÁ, J.: *Od symbolu k latencii. Spirituálna téma a žáner v súčasnej slovenskej poézii*. Ružomberok: Verbum, 2016.
- KISS SZEMÁN, R.: *„S oporou i bez opory...“ Středoevropské tváře katolické literatury*. Praha: Akropolis, 2017.